

Nazarova, H. V. *Orhanizatsiini struktury upravlinnia korporatsiinyam* [Organizational structure governance corporations]. Kharkiv: KhDEU, 2004.

Nikutkina, K. M., and Privalova, A. O. "Zapadnye kolichestvennye issledovaniia frilanserov: professionalnyy obzor" [Western quantitative research freelancers: a professional review]. *Ekonomicheskaiia sotsiologiia*, vol. 10, no. 1 (2009): 127-144.

Ofitsiinyi Web-sait Svitovoho banku. <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/countries?display=graph>

Smorodinskaia, N. V. "Smena paradigmy mirovogo razvitiia i stanovlenie setevoy ekonomiki" [Changing the paradigm of global

development and the emergence of the network economy]. *Ekonomicheskaiia sotsiologiia*, vol. 13, no. 4 (2012): 95-116.

Shevchuk, A. V. "Samozaniatost v informatsionnoy ekonomike: osnovnye tipy i poniatiia" [Self-employment in the information economy: the basic types and concepts]. *Ekonomicheskaiia sotsiologiia*, vol. 9, no. 1 (2008): 51-65.

"The world's biggest public companies" <http://www.forbes.com/global2000/list/>

Vilkhovchenko, E. "Postindustrialnye modeli truda: sotsiioorganizovanny progress na rubezhe KhKhI veka" [Post-industrial model of labor: socio-organized progress at the turn of the twenty-first century]. *ME i MO*, no. 3 (2003): 56-65.

УДК 334.012.4:330.35

ФАКТОРИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ТА БАР'ЄРИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© 2014 СВИНЧУК А. А.

УДК 334.012.4:330.35

Свинчук А. А. Фактори інтенсифікації та бар'єри розвитку соціальних підприємств

У статті розглянуто ряд інтенсифікуючих факторів створення та розвитку соціальних підприємств, а саме: соціальних, економічних, нормативно-правових тощо. Також було визначено, що хоча рушійною силою створення соціальних підприємств і є наявність соціальних проблем, проте ключовими факторами, що сприяють розвитку таких підприємств, є економічні та нормативно-правові. Разом із тим, на розвиток соціальних підприємств впливає низка бар'єрів, що існують як і у зовнішньому середовищі (законодавчих, економічних, соціальних, регулятивного характеру), так і у внутрішньому (фінансових, управлінських, кадрових). Практика соціального підприємництва в Україні свідчить про те, що для вітчизняних соціальних підприємств основними бар'єрами розвитку є високі податки, висока вартість залучення кредитів, низький рівень підтримки з боку держави та низький рівень обізнаності громадськості щодо суті діяльності таких підприємств. Щодо внутрішніх бар'єрів, то ключовими для нашої країни є відсутність підприємницького досвіду та низька кваліфікація робітників.

Ключові слова: соціальне підприємство, фактори інтенсифікації, бар'єри розвитку.

Рис.: 2. **Бібл.:** 20.

Свинчук Анастасія Анатоліївна – аспірантка, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: nsvynchuk@gmail.com

УДК 334.012.4:330.35

Свинчук А. А. Факторы интенсификации и барьеры развития социальных предприятий

В статье рассмотрен ряд интенсифицирующих факторов создания и развития социальных предприятий, а именно: социальные, экономические, нормативно-правовые и т. д. Также было определено, что хотя движущей силой создания социальных предприятий и является наличие социальных проблем, однако ключевыми факторами, способствующими развитию таких предприятий, являются экономические и нормативно-правовые. Вместе с тем, на развитие социальных предприятий влияет ряд барьеров, существующих как во внешней среде (законодательные, экономические, социальные, регулятивного характера), так и во внутренней (финансовые, управленческие, кадровые). Практика социального предпринимательства в Украине свидетельствует о том, что для отечественных социальных предприятий основными барьерами развития являются высокие налоги, высокая стоимость привлечения кредитов, низкий уровень поддержки со стороны государства и низкий уровень осведомленности общественности о сути деятельности таких предприятий. Что касается внутренних барьеров, то ключевыми для нашей страны является отсутствие предпринимательского опыта и низкая квалификация рабочих.

Ключевые слова: социальное предприятие, факторы интенсификации, барьеры развития.

Рис.: 2. **Библ.:** 20.

Свинчук Анастасія Анатоліївна – аспірантка, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (пр. Перемоги, 54/1, Київ, 03068, Україна)

E-mail: nsvynchuk@gmail.com

UDC 334.012.4:330.35

Svynchuk A. A. Intensification Factors and Barriers to the Development of Social Enterprises

The article describes a number of factors intensifying the creation and development of social enterprises, namely: social, economic, legal, and so on. It was also determined that, although the driving force behind the creation of social enterprises is the presence of social problems, but the key factors contributing to the development of such enterprises are economic and legal. However, the development of social enterprises affected by a number of barriers that exist both in the external environment (legal, economic, social, regulatory nature), and the internal (financial, managerial, personnel). The practice of social entrepreneurship in Ukraine suggests that domestic social enterprises are the main barriers to the development of high taxes, high cost of credit, low level of support from the state and the low level of public awareness about the essence of such enterprises. With regard to internal barriers, the key one for our country is the lack of business experience and low-skilled workers.

Key words: social enterprise, the factors of intensification of barriers.

Pic.: 2. **Bibl.:** 20.

Svynchuk Anastasiia A. – Postgraduate Student, Kyiv National Economic University named after V. Getman (pr. Peremogy, 54/1, Kyiv, 03068, Ukraine)

E-mail: nsvynchuk@gmail.com

Соціальне підприємство є відносно новим специфічним видом підприємств. Створення перших соціальних підприємств припадає на 80-ті роки ХХ століття, проте вони встигли зарекомендувати себе як досить дієвий і успішний механізм вирішення соціальних проблем

суспільства. Окрім соціального ефекту, їх діяльність має і позитивний економічний ефект, оскільки їх функціонування в багатьох випадках засноване на принципі самофінансування. Тобто соціальне підприємство – це така організація, яка має подвійну мету своєї діяльності – отримання

прибутку та вирішення соціальних проблем. Звичайно, останнє є пріоритетом їхньої діяльності.

Темпи створення і розвитку соціальних підприємств розрізняються за країнами, хоча загострення соціальних проблем є загальносвітовою тенденцією.

Дослідження практики соціального підприємництва стало предметом вивчення переважно зарубіжних науковців та організацій, а саме: Carlo Borzaga, Amy Stewart, Marthe Nyssens, Jacques Defourny, Susan Manwaring, Московской А. А. та Schwab Foundation. І хоча більшість з них виявили певні проблеми, з якими стикаються соціальні підприємства, а також ті чинники, що активізують їх роботу, ґрунтовне дослідження факторів інтенсифікації та бар'єрів розвитку соціальних підприємств, а також їх класифікація ще не здійснені. У цьому контексті вивчення та узагальнення зарубіжного досвіду розвитку соціального підприємництва та його адаптація до умов України є актуальною проблемою.

Метою статті є виокремлення та класифікація основних стимулюючих факторів і бар'єрів розвитку соціальних підприємств задля розробки в подальшому ефективних механізмів створення і розвитку таких підприємств.

Виникнення та розвиток соціального підприємництва в першу чергу обумовлені загостренням соціальних проблем у суспільстві, у тому числі й у розвинених країнах. Так безробіття в Єврозоні є історично високим – у 2013 р. воно зросло до 12,0%, що на 3% перевищує показники 2003 р. [1]; прискорюється демографічне старіння населення [2]; зростає вживання наркотичних засобів – 85 мільйонів дорослих європейців вживали наркотики в якийсь момент свого життя, що складає близько чверті дорослого населення Європи [3].

Соціально-економічний розвиток України свідчить про наявність серйозних соціальних проблем, адже характеризується скороченням реальних доходів населення [4] і зниженням рівня соціальної захищеності громадян, розшаруванням населення за рівнем доходів, погіршенням фізичного здоров'я населення, зниженням реальної заробітної плати (майже на 4% у 2013 р. в порівнянні з 2012 р. [4]), пенсій тощо.

До соціальних факторів, що сприяють розвитку соціального підприємництва, також необхідно віднести підвищення останніми роками рівня соціальної свідомості громадянства. Це підтверджується результатами визначення Індексу громадської активності, який вимірюється частотою пожертвування грошей, роботою на волонтерських засадах, допомогою незнайомим співгромадянам. Узагальнені дані цього опитування, яке здійснювалося в 2010 р., засвідчили, що Україна опинилася на 90 місці (лише 11% наших співвітчизників роблять грошові пожертви, близько 30% займаються волонтерством і майже 37% допомагають незнайомцям). Щодо наших найближчих сусідів, то Білорусія знаходиться на 74 місці, а Росія на – 103 місці [5]. Підтвердженням результатів вищезазначеного дослідження є діяльність волонтерів, фінансова підтримка з боку людей під час нещодавніх революційних подій в Україні.

Окрім цього, останніми роками в міжнародному суспільстві активно розвиваються і поширюються така тенденція, як соціальна визначеність усіх сфер. Узагальнення результатів досліджень [2, 6], а також дослідження ООН у 2009 р. «Policy option sand instruments for financing innovation: a practical guide to early-stage financing» [7] дозволяє виокремити такі тенденції:

- ✦ починаючи з другої половини ХХ століття, у суспільстві виникають та активно розвиваються благодійні фонди та/або фонди, які підтримують соціально спрямовані проекти, волонтерські організації, бізнес-ангели, неприбуткові організації тощо;
- ✦ набуває розвитку та популяризації ідея соціальної відповідальності бізнесу, тобто підвищується увага до наслідків господарської діяльності організації у всіх секторах економіки та суспільства;
- ✦ зростає «відповідальне споживання», тобто при купівлі товарів враховується не лише ціна та якість, але й екологічність їх виробництва;
- ✦ збільшується кількість людей, готових працювати в організаціях, які функціонують на благо їх громад, а також тих, хто при виборі місця роботи керується альтруїстичними мотивами.

Отже, на сьогоднішній день існує ціла низка соціальних факторів, які актуалізують розвиток соціальних підприємств. Разом з тим не можна сказати, що потреба у вирішенні соціальних проблем є ключовим фактором, що сприяє створенню соціальних підприємств. Адже, наприклад, у країнах Африки на сьогоднішній день існує значно більше соціальних проблем (кожна 7 молода людина з 10 живе менше, ніж на 2 долари в день, близько 60% безробітних в Африці – це молодь [8]; близько 10% населення Південної Африки ВІЛ-інфіковані [9]), проте кількість створених соціальних підприємств на цьому континенті значно менша, ніж у країнах Європи.

Результати аналізу середовища функціонування соціальних підприємств як в європейських країнах, так і в країнах Америки свідчать про те, що значну роль у поширенні соціального підприємництва відіграли економічні та нормативно-правові фактори. Тобто наявність значної кількості соціальних проблем є лише підґрунтям для створення соціальних підприємств, але їх реальний розвиток вимагає відповідного економічного та законодавчого забезпечення.

На сьогоднішній день у більшості розвинених країн вирішення соціальних проблем недостатньо фінансується з боку держави. Отже, першим економічним інтенсифікуючим фактором розвитку соціальних підприємств є недостатнє державне фінансування у соціальній сфері (видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення в Україні станом на 1 півріччя 2013 р. зросли майже на 10 млрд грн, «при цьому видатки на дотацію для виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій і покриття дефіциту коштів Пенсійного фонду зросли» на майже 11 млрд грн [10]).

Поширення ідеї соціальної відповідальності бізнесу, усе більше спрямування коштів підприємств на різноманітні соціальні проекти та заходи формує позитивне підґрунтя для створення соціальних підприємств. Виникають нові механізми та інструменти фінансування соціальних проектів/підприємств [2, 11, 12, 13]: краудфандинг (*crowdfunding*); «етичні інвестиційні інструменти, які оцінюють інвестиційні можливості, засновані на соціальних та екологічних наслідках на додаток до фінансової віддачі» [2]; мікрофінансування; створення і розвиток соціальних банків, які ефективно конкурують з комерційними банками (наприклад, у Великобританії існує три основні банки, які займаються кредитуванням соціальних підприємств, а саме: Charity Bank, Triodos Bank та Unity Trust Bank) [14].

Важливим фактором активізації соціальних підприємств стало створення благодійних фондів, які займаються фінансовою та консалтинговою підтримкою соціальних стартапів (Skoll Foundation; Schwab Foundation for Social Entrepreneurship). Окрім цього, усе частіше благодійні фонди, страхові компанії, пенсійні фонди, багаті приватні особи тощо фінансово підтримують соціальні підприємства, соціальні інновації або екологічні ініціативи щодо створення нових робочих місць, подолання бідності, надання соціальних послуг та активізації діяльності громад. Щодо України, то тут можна зазначити таке: підтримкою розвитку третього сектора в нашій країні свого часу займалися такі організації, як Counterpart International; фонд «Євразія»; Агентство Сполучених Штатів Америки з міжнародного розвитку (USAID), Інститут Сталих Спільнот (ISC); Міністерство міжнародного розвитку (DFID)[15], а також, починаючи з квітня 2012 р., Ерсте банк і Фонд «Східна Європа» пропонували соціальним підприємствам фінансування у формі кредиту та гранту [16].

Отже, економічним інтенсифікуючим фактором є зростання ролі фізичних осіб при інвестуванні підприємств, а також більш активна роль бізнес-організацій у фінансуванні проектів зі соціальною складовою. В українській практиці соціальні підприємства здебільшого отримують фінансову допомогу, особливо на етапі стартапу, від іноземних фондів, а також залучають власні інвестиції.

Окрім приватних організацій, фінансовою підтримкою соціальних підприємств займаються й уряди розвинених країн [17].

Створення відповідної нормативно-правової бази є також вагомим фактором стимулювання розвитку соціальних підприємств. Аналіз існуючої на сьогоднішній день нормативно-правової бази у світі дозволяє виокремити такі групи актів, які спрямовані на активізацію діяльності та підтримку соціальних підприємств, а саме:

- ✦ у сфері законодавчого визначення діяльності соціальних підприємств (Польща, Литва);
- ✦ у сфері оподаткування соціальних підприємств (Росія);
- ✦ у сфері участі соціальних підприємств у держзакупівлях (Великобританія),
- ✦ у сфері державної фінансової допомоги соціальним підприємствам (Росія).

Законодавча підтримка соціальних підприємств у розвинених країнах доповнюється і відповідною державною політикою: сформовані спеціальні органи державної влади, які опікуються соціальними підприємствами, розроблені програми підтримки соціальних підприємств, які потім конкретизуються в діяльності місцевих органів влади [17]. На сьогоднішній день в Україні державні органи не здійснюють активну політику щодо соціальних підприємств. Разом з тим місцеві органи влади зголошуються допомагати соціальним підприємствам, наприклад, здавати в оренду за мінімальними цінами чи взагалі на безоплатній основі приміщення, що знаходяться на місцевому балансі та не використовуються.

Вищезазначене дає змогу виокремити такі групи факторів інтенсифікації створення та розвитку соціальних підприємств (рис. 1).

Разом з тим існує низка факторів, які стримують розвиток соціальних підприємств. Аналіз практики їх діяльності дозволяє виокремити такі внутрішні та зовнішні бар'єри розвитку соціальних підприємств (рис. 2).

Діяльність соціальних підприємств значною мірою залежить від зовнішнього середовища, оскільки саме там знаходяться як інвестори, так і споживачі його продукції. Це, у свою чергу, обумовило поділ зовнішніх бар'єрів на певні підгрупи: законодавчі, економічні, соціальні та регуляторного характеру.

До законодавчих бар'єрів розвитку соціальних підприємств перш за все необхідно віднести недосконалу нормативно-правову базу, яка ідентифікує та регламентує діяльність таких підприємств [18]. Це обмежує коло соціальних підприємств і можливість отримання ними податкових пільг [19].

Ще одним із законодавчих бар'єрів є визначення організаційно-правової форми, у якій підприємства можуть здійснювати свою діяльність, щоб вважатися соціальними. Наприклад, не завжди можна організувати діяльність соціального підприємства у вигляді кооперативу через психологічні вади його потенційних учасників. Від вибраної організаційно-правової форми залежить і можливість інвестування в соціальні підприємства з боку благодійних фондів.

У багатьох країнах соціальним підприємствам у сфері охорони здоров'я або освіти потрібно пройти акредитацію перед тим, як вони почнуть здійснювати свою діяльність [20].

Вагомими перепонами на шляху розвитку соціальних підприємств стають соціальні бар'єри. На сьогоднішній день значна частина населення як в Україні, так і в розвинених країнах недостатньо мірою проінформована щодо сутності «соціального підприємства» та його основних завдань. Унаслідок цього населення не надто активно підтримує такі організації, і не лише фінансово, але і наданням пріоритету товарам і послугам таких підприємств. Представники влади часто не підтримують соціальні підприємства із зазначених причин.

Окрім вищезазначеного, більшість населення як в Україні, так і закордоном негативно сприймає приватизацію соціальних послуг. Потенційні споживачі таких послуг чи товарів мають сумніви, що передача даних функцій соціальним підприємствам не призведе до зростання ціни і погіршення їх якості.

Однією з проблем соціальних підприємств є відсутність або незначна їх фінансова підтримка з боку держави (державні дотації, субсидії, зменшення податкових ставок тощо) та корпоративного бізнесу. Щодо корпорацій, то їх допомога може здійснюватися в межах їхніх програм соціальної відповідальності. Даний тип співпраці вигідний обом сторонам, оскільки соціальні підприємства отримують надійного інвестора, а корпорації вкладають кошти у ті проекти, які матимуть позитивний ефект і на суспільство, і на економіку, та матимуть змогу відслідкувати ефективність і результативність використання своїх інвестицій.

Податкова політика значної кількості як розвинених країн, так і країн, що розвиваються, передбачає надання певних податкових пільг соціальним підприємствам, однак у більшості випадків це стосується підприємств, що функціонують у формі кооперативів, благодійних фондів або належать до неприбуткових організацій. На практиці лише незначна кількість соціальних підприємств отримує такі преференції, що обумовлено невідповідністю їх організаційно-правової форми можливості отримання податкових пільг. При цьому, як зазначають зарубіжні дослідники, багато з таких підприємств свідомо не бажать отримувати такі пільги.

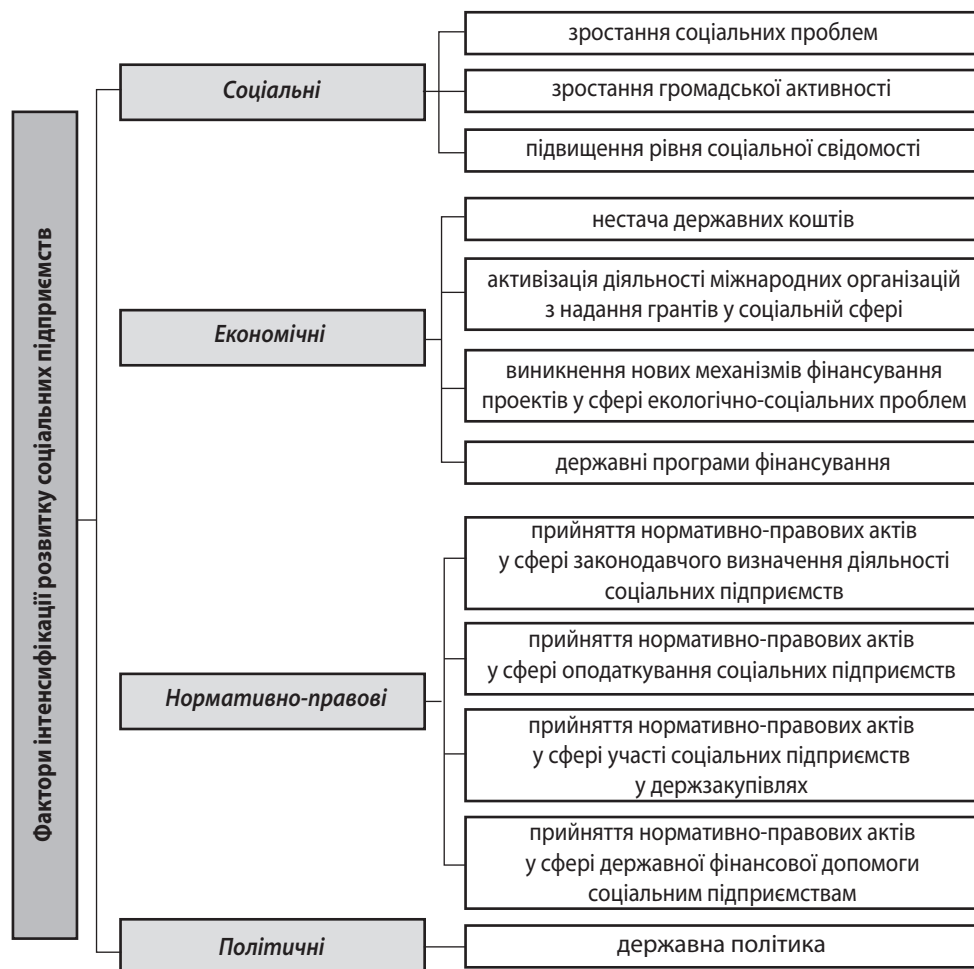

Рис. 1. Фактори інтенсифікації створення та розвитку соціальних підприємств

мати статус соціального, оскільки вони втрачають статус некомерційної організації, що не дозволить їм отримувати відповідні гранти [20].

Підвищені ризики діяльності соціальних підприємств (навіть у порівнянні з іншими малими підприємствами) обмежують можливості отримання ними банківських кредитів.

Загальними бар'єрами для соціальних підприємств як у розвинутих країнах, так і у країнах, що розвиваються, є бюрократія і корупція [15]. Зрозуміло, що в різних країнах вони мають різний ступінь прояву, проте дуже часто соціальним підприємцям необхідно зібрати цілу низку паперів, щоб їх підприємство отримало статус соціального чи, наприклад, можливість отримати державний грант чи державне замовлення, що в реальності призводить до утворення корупційних схем.

На сьогоднішній день у багатьох країнах Європи розроблено механізми підтримки розвитку і створення соціальних підприємств [17]. Проте в Україні, як і в ряді інших країн [18], на сьогоднішній день на державному рівні не прийнято жодних нормативно-правових актів у даному напрямку, вищі державні органи влади не розглядають соціальне підприємство як один із механізм вирішення соціальних проблем суспільства.

Звичайно, що проблеми діяльності соціальних підприємств знаходяться не лише у зовнішньому середовищі. Аналіз діяльності вітчизняних і закордонних соціальних підприємств дозволяє виокремити три основні групи їх

внутрішніх проблем, а саме: кадрові, фінансові та управлінські.

Значна кількість соціальних підприємців зазначають, що часто їм не вистачає підприємницького досвіду для успішного ведення бізнесу. Непоодинокими є випадки, коли соціальні підприємства створюються не бізнесменами, а людьми, які бажають допомогти тій чи іншій громаді чи певній групі людей. Працівниками такого підприємства можуть бути люди з психофізіологічними вадами чи колишні безхатченки, жертви домашнього насильства тощо. Відповідно виникають проблеми з кваліфікацією таких працівників, їх здатністю опанувати певну операцію чи технологію, що впливає на якість товарів та послуг.

Найважливішими внутрішніми бар'єрами для соціальних підприємств є фінансові. Перше, з чим стикається більшість соціальних підприємців, є відсутність коштів для старту власної бізнес-ідеї. Наступний бар'єр – це підвищені, порівняно з іншими підприємствами, фінансові ризики.

Соціальні підприємства також мають обмежені фінансові ресурси, що знову ж таки пов'язано з подвійністю мети їхньої діяльності, залученням вразливих/проблемних категорій населення, що потребує додаткових фінансових витрат.

Одним із основних управлінських бар'єрів є відсутність координації та зв'язків між самими соціальними підприємствами та між соціальними підприємствами та іншими організаціями третього сектора. Взаємодія організацій третього сектора дозволяє їм не лише лобювати власні

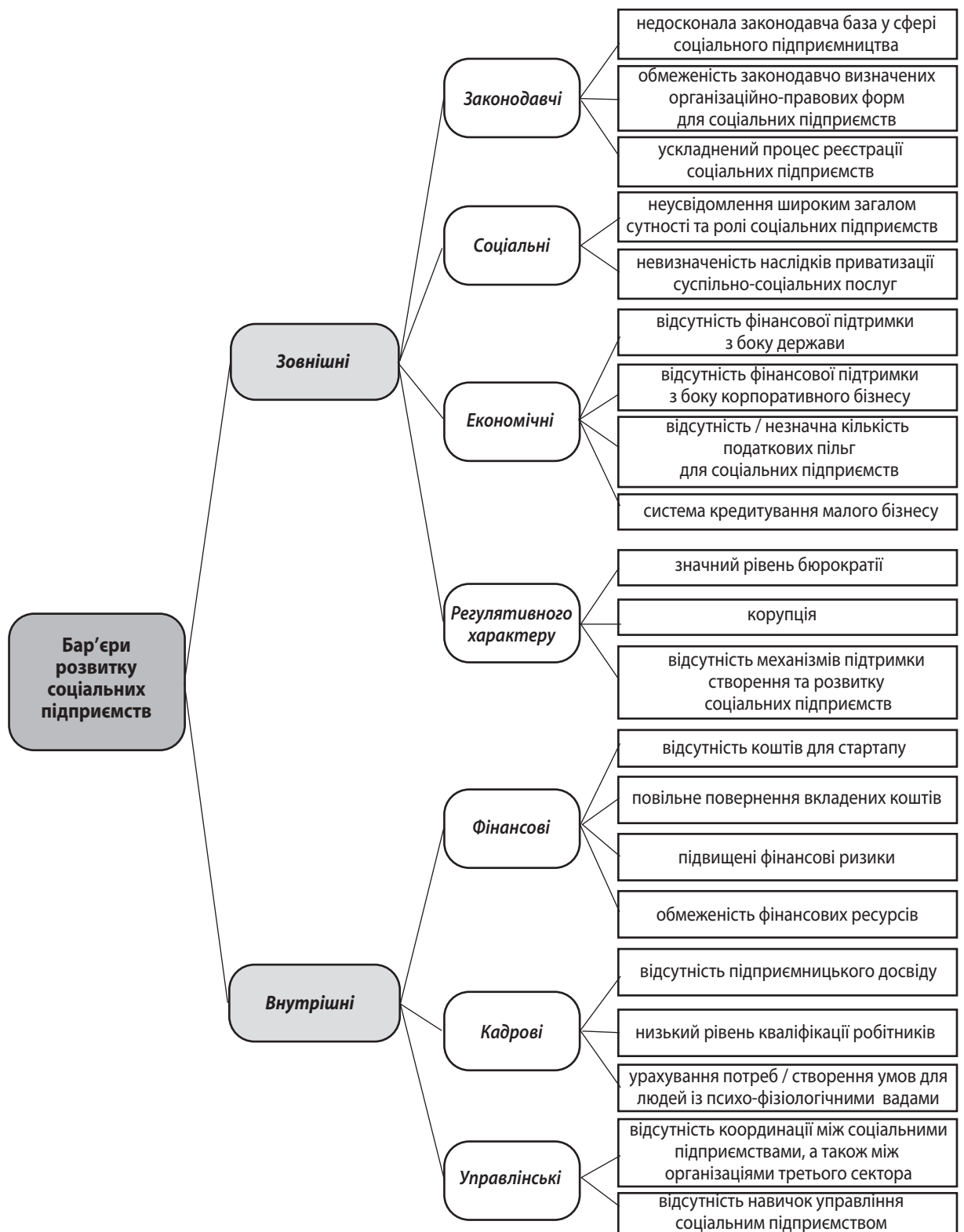

Рис. 2. Бар'єри створення та розвитку соціальних підприємств

спільні інтереси, але їй ефективно організувати бізнес, забезпечувати обмін досвідом, уникати характерних для них помилок тощо.

Соціальні підприємства часто створюються на основі існуючих підприємств, благодійних фондів, неприбуткових організацій, і в більшості випадків їх керівниками залишаються ті ж самі особи, які не мають навичок управління саме соціальними підприємствами.

Відсутність належних управлінських навичок у значної частини соціальних підприємців створює проблеми щодо аналізу і прогнозування тенденцій ринку їх продукції/послуг, визначення потреб споживачів та вчасного реагування на них.

Висновки. На сьогоднішній день на створення і розвиток соціальних підприємств впливає ряд як позитивних, так і негативних чинників. Аналіз факторів, що стимулю-

ють розвиток таких підприємств, показав, що хоча першо-причиною створення соціальних підприємств і було зростання соціальних проблем у суспільстві, тим не менше, не можна вважати даний чинник ключовим у поширенні соціального підприємництва, оскільки наявність саме економічної та нормативно-правової бази у розвинених країнах дало поштовх для збільшення кількості соціальних підприємств. Виходячи з вищезазначеного, а також враховуючи той факт, що на сьогоднішній день в нашій країні існує ряд як соціальних, так і економічних проблем, активний розвиток соціальних підприємств в Україні можливий за умови створення відповідного законодавства, а також залучення держави та вітчизняних бізнес-організацій до фінансування таких підприємств.

Узагальнення вітчизняного та зарубіжного досвіду, результатів дослідження науковців, проведених обстежень соціальних підприємств дозволило класифікувати фактори інтенсифікації розвитку соціальних підприємств на: соціальні, економічні, нормативно-правові та політичні.

Разом з тим ряд негативних чинників призводить до сповільнення розвитку таких підприємств і, як наслідок, – до сповільнення темпів вирішення соціальних проблем, що негативно відображається на суспільстві в цілому. Бар'єри розвитку соціальних підприємств, за результатами нашого дослідження, класифіковані на зовнішні та внутрішні. Зовнішні включають бар'єри законодавчі, економічні, соціальні та регулятивного характеру, а внутрішні – фінансові, управлінські, кадрові. До ключових зовнішніх бар'єрів соціальних підприємств у нашій державі соціальні підприємці відносять: високі податки, високу вартість залучення кредитів, низький рівень підтримки з боку держави та обізнаності громадськості. Щодо внутрішніх бар'єрів, то ключовими для України є відсутність підприємницького досвіду та низька кваліфікація робітників. Саме тому розробка та впровадження ефективних механізмів створення та розповсюдження таких підприємств є досить важливою. В їх основу мають бути покладені виокремлені фактори інтенсифікації соціальних підприємств. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Unemployment rate in the European Union and the Euro area from 2003 to 2013 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.statista.com/statistics/267906/unemployment-rate-in-eu-and-euro-area/>
2. Social economy and social entrepreneurship – Social Europeguide – Volume 4 // Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. – 108 pp. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=10027&langId=en>
3. European Drug Report 2013: Trends and developments / Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction // Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. — 72 pp. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2013>
4. Соціально-економічний розвиток України за січень – грудень 2013 р. // Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/so_ek_r_u/soekru_u/arh_soekru_13.htm
5. Cynthia English. Civic Engagement Highest in Developed Countries. – 2011 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.gallup.com/poll/145589/civic-engagement-highest-developed-countries.aspx#2>

6. Melissalp. Promoting Social Entrepreneurship in Japan. – 2012 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.social-enterprisebuzz.com/2012/05/07/promoting-social-entrepreneurship-in-japan/>

7. Policy options and instruments for financing innovation: a practical guide to early-stage financing // United Nations – Geneva, 2009 – 62 pp. [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.unecce.org/ceci-welcome/ceci-publications/ceci/2009/policy-options-and-instruments-for-financing-innovation/policy-options-and-instruments-for-financing-innovation.html>

8. Chinua Akukwe. Africa's Challenges for 2013 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://allafrica.com/stories/201301100920.html?viewall=1>

9. The cost of aids. – 2014 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.bbc.co.uk/scotland/education/ms/southafrica/social_economic/health/

10. Висновок щодо виконання Державного бюджету України за перше півріччя 2013 року / Рахункова палата України. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16742473/Bul_6_mis_2013.pdf

11. Марченко О. С. Краудфандинг: соціально-економічний зміст та види / О. С. Марченко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2013. – № 4(15). – С. 26 – 35.

12. Социальное предпринимательство в России и мире: практика и исследования : монография / [А. А. Московская, М. А. Аларичева, А. И. Албутова и др.] [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://coollib.net/b/216465/read#t1>

13. Велика Ідея [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://biggggidea.com/projects/>

14. Sources of funding for social enterprises / Welsh Social Enterprise Coalition // Wales Co-operative Centre Canolfan Cydweithredol Cymru [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.walescooperative.org/sources-of-funding-for-social-enterprises>

15. Social Enterprise: A New Model for Poverty Reduction and Employment Generation / Carlo Borzaga, Giulia Galera and Rocío Nogales // UNDP Regional Bureau For Europe and the Common wealth of Independent States. – 2008 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.emes.net/uploads/media/11.08_EMES_UNDP_publication.pdf

16. Копчук К. Нові можливості для фінансування соціального підприємництва в Україні / К. Копчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gurt.org.ua/news/grants/14013/>

17. Свинчук А. А. Міжнародний досвід розвитку соціальних підприємств: уроки для України / А. А. Свинчук // Стратегія економічного розвитку України. – 2014. – № 34. – С. 25 – 32.

18. Fostering Social Entrepreneurship: A Comparative Study of the Legal, Regulatory and Tax Issues in Brazil, Germany, India, Poland, UK and USA // Linklaters, Schwab Foundation. – 2006. – 77 pp. [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.weforum.org/pdf/schwabfound/Linklaters_Schwab_Report.pdf

19. Maretich M. Social enterprise: from definitions to developments in practice / M. Maretich, M. Bolton // EVPA. – 2010. – 44 pp. [Electronic resource]. – Mode of access : http://evpa.eu.com/wp-content/uploads/2011/06/Social-Enterprise_From-Definitions-to-Development-in-Practice1.pdf

20. Stewart A. Woodland-related Social Enterprise: Enabling factors and barriers to success / Amy Stewart. – 2011. – 164 pp. [Electronic resource]. – Mode of access : [http://www.forestry.gov.uk/pdf/SE_Report_July_2011.pdf/\\$FILE/SE_Report_July_2011.pdf](http://www.forestry.gov.uk/pdf/SE_Report_July_2011.pdf/$FILE/SE_Report_July_2011.pdf)

Науковий керівник – Соболь С. М., канд. екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

REFERENCES

- Akukwe, Ch. "Africa's Challenges for 2013". <http://allafrica.com/stories/201301100920.html?viewall=1>
- Borzaga, C., Galera, G., and Nogales, R. "Social Enterprise: A New Model for Poverty Reduction and Employment Generation". http://www.emes.net/uploads/media/11.08_EMES_UNDP_publication.pdf
- "European Drug Report 2013: Trends and developments". <http://www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2013>
- English, C. "Civic Engagement Highest in Developed Countries". <http://www.gallup.com/poll/145589/civic-engagement-highest-developed-countries.aspx>
- "Fostering Social Entrepreneurship: A Comparative Study of the Legal, Regulatory and Tax Issues in Brazil, Germany, India, Poland, UK and USA". http://www.weforum.org/pdf/schwabfound/Linklaters_Schwab_Report.pdf
- Ip, M. "Promoting Social Entrepreneurship in Japan". <http://www.socialenterprisebuzz.com/2012/05/07/promoting-social-entrepreneurship-in-japan/>
- Kopchuk, K. "Novi mozhyvosti dlia finansuvannya sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini" [New opportunities for financing social enterprises in Ukraine]. <http://gurt.org.ua/news/grants/14013/>
- Marchenko, O. S. "Kraudfandynh: sotsialno-ekonomichnyi zmist ta vydy" [Kraudfandynh: socio-economic content and types]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*, no. 4 (15) (2013): 26-35.
- Moskovskaia, A. A., Alaricheva, M. A., and Albutova, A. I. "Sotsialnoe predprinimatelstvo v Rossii i mire: praktika i issledovaniia" [Social entrepreneurship in Russia and in the world: Practice and Research]. <http://coollib.net/b/216465/read#t1>
- Maretich, M., and Bolton, M. "Social enterprise: from definitions to developments in practice" http://evpa.eu.com/wp-content/uploads/2011/06/Social-Enterprise_From-Definitions-to-Development-in-Practice1.pdf
- "Policy options and instruments for financing innovation: a practical guide to early-stage financing" <http://www.unece.org/ceci-welcome/ceci-publications/ceci/2009/policy-options-and-instruments-for-financing-innovation/policy-options-and-instruments-for-financing-innovation.html>
- "Sources of funding for social enterprises" <http://www.walescooperative.org/sources-of-funding-for-social-enterprises>
- "Social economy and social entrepreneurship - Social Europe guide" <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=10027&langId=en>
- Svynchuk, A. A. "Mizhnarodnyi dosvid rozvytku sotsialnykh pidpriemstv: uroky dlia Ukrainy" [International experience in the development of social enterprises: lessons for Ukraine]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, no. 34 (2014): 25-32.
- "Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok Ukrainy za sichen - hruden 2013 r." [Socio-economic development of Ukraine for January - December 2013]. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/so_ek_r_u/soekru_u/arh_soekru_13.htm
- Stewart, A. "Woodland-related Social Enterprise: Enabling factors and barriers to success" [http://www.forestry.gov.uk/pdf/SE_Report_July_2011.pdf/\\$FILE/SE_Report_July_2011.pdf](http://www.forestry.gov.uk/pdf/SE_Report_July_2011.pdf/$FILE/SE_Report_July_2011.pdf)
- "The cost of aids - 2014" http://www.bbc.co.uk/scotland/education/ms/southafrica/social_economic/health/
- "Unemployment rate in the European Union and the Euro area from 2003 to 2013" <http://www.statista.com/statistics/267906/unemployment-rate-in-eu-and-euro-area/>
- "Vysnovok shchodo vykonannya Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy za pershe pivrichchia 2013 roku" [Opinion on the implementation of the State Budget of Ukraine for the first half of 2013]. Rakhunkova palata Ukrainy. http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16742473/Bul_6_mis_2013.pdf
- "Velyka Ideia" [Big Idea]. <http://biggggidea.com/projects/>